

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący : SSA Marek Szymanowski (spr.)

Sędziowie : SA Sławomir Bagiński

: SO del. Danuta Zdzisława Poniatowska

Protokolant : Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 28 marca 2018 r. w B.

sprawy z odwołania M. K. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 25 października 2017 r. sygn. akt III U 144/17

I. zmienia zaskarżony wyrok o tyle, że prawo do emerytury przyznaje M. K. (1) od dnia 10 stycznia 2017 r.;

II. oddala apelację w pozostałym zakresie.

SSO del. Danuta Zdzisława Poniatowska SSA Marek Szymanowski SSA Sławomir Bagiński

Sygn. akt III AUa 838/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 20 marca 2017 r. odmówił M. K. (1) prawa do emerytury, ponieważ nie udowodnił on 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy nie uwzględnił okresów zatrudnienia wnioskodawcy w Usługowo- (...) w A. (po przekształceniu w spółce (...)): od dnia 4 sierpnia 1980 r. do dnia 4 marca 1990 r., od dnia 11 marca 1990 r. do dnia 20 kwietnia 1990 r., od dnia 22 kwietnia 1990 r. do dnia 28 lipca 1996 r., od dnia 4 września 1996 r. do dnia 31 maja 1997 r. na stanowisku ślusarza precyzyjnego, a także okresów od dnia 1 czerwca 1997 r. do dnia 19 października 1997 r. i od dnia 1 stycznia 1998 r. do dnia 1 stycznia 1999 r. na stanowisku mechanika, ponieważ stanowisko ślusarza precyzyjnego i mechanika nie zostały wymienione w wykazie stanowisk w przepisach resortowych, które mają zastosowanie w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w jednostkach organizacyjnych spółdzielczości pracy, tj. Uchwale Nr 80/83 Zarządzenia (...) Związku (...) z dnia 30 czerwca 1983 r. Organ rentowy poinformował również, iż świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wystawione w dniu 7 czerwca 2000 r. przez Usługowo- (...) w A. jest nieprawidłowe, ponieważ zakład w dokumencie nie powołuje się na właściwe przepisy resortowe określające prace w

szczególnych warunkach pracowników zatrudnianych w jednostkach spółdzielczości pracy. Natomiast okresy pracy w szczególnych warunkach zostały przez organ rentowy rozpatrzone na podstawie dokumentacji znajdującej się w aktach osobowych, uzyskanych ze spółki (...)

W odwołaniu od tej decyzji M. K. (1) wniósł o zmianę i przyznanie prawa do emerytury. Wskazał, że w okresie od dnia 15 marca 1976 r. do dnia 7 czerwca 2000 r. był zatrudniony w Usługowo- (...) w A. w charakterze mechanika, ślusarza precyzyjnego i wtryskowego. Swoje obowiązki wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Na wszystkich stanowiskach jego praca polegała na utrzymaniu produkcji na maszynach przetwarzających tworzywo sztuczne. Była to praca w warunkach szczególnych w przemyśle chemicznym. Wnioskodawca dodał, że dokumentacja przedłożona organowi rentowemu przez spółkę (...) nie odpowiada stanowi faktycznemu, który mogą potwierdzić świadkowie.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Wskazał, że do stażu pracy w warunkach szczególnych uwzględnił okres zatrudnienia na stanowisku wtryskowego, tj. od dnia 10 maja 1978 r. do dnia 3 sierpnia 1980 r. i od dnia 20 października 1997 r. do dnia 31 grudnia 1997 r., tj. 2 lata, 5 miesięcy i 7 dni.

Sąd Okręgowy w Suwałkach wyrokiem z dnia 25 października 2017 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał M. K. (1) prawo do emerytury od dnia 4 stycznia 2017 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że M. K. (1) wykazał sporne co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 1996 r. (II URN 3/95), Sąd stwierdził, że w postępowaniu przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość mogą być udowodniane wszelkimi środkami dowodowymi, przewidzianymi w kodeksie postępowania cywilnego. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują w tym względzie żadnych ograniczeń w postępowaniu przed sądami. W niniejszej sprawie okoliczności, które są wymagane przy przyznawaniu prawa do wcześniejszej emerytury, mogą być dowodzone zarówno w oparciu o zgromadzoną dokumentację (akta osobowe), w szczególności świadectwo pracy, jak i inne dowody (zeznania świadków, przesłuchanie strony). Jeżeli zaś zachodzą wątpliwości co do stwierdzeń zawartych w świadectwie pracy, konieczne jest ich zweryfikowanie innymi dowodami, szczególnie dokumentami i dowodami osobowymi, a także opinią biegłego. Ewentualne ograniczenia dowodowe wskazane w § 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) bądź wynikające z Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania w sprawie o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz.U. z 2011 r., Nr 237, poz. 1412), a poprzednio z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz.U. z 1983 r., Nr 10, poz. 49 ze zm.), sprowadzające się do złożenia na piśmie stosownych świadectw pracy, dotyczą wyłącznie postępowania przed organami rentowymi.

Sąd zaznaczył, że przed skierowaniem sprawy do sądu organ rentowy zweryfikował swoje stanowisko co do stażu pracy w warunkach szczególnych wnioskodawcy. W decyzji przyjął bowiem, że nie wykazał on żadnego stażu pracy w warunkach szczególnych, natomiast po złożeniu odwołania uwzględnił do tego stażu okres 2 lat, 5 miesięcy i 7 dni. Okres ten nie budził zastrzeżeń Sądu.

Sąd zaliczył również do stażu pracy w warunkach szczególnych pozostałe sporne okresy pracy wnioskodawcy w Usługowo- (...) w A.. Zaznaczył, że akta osobowe wnioskodawcy odzwierciedlały przebieg jego całego zatrudnienia, były kompletne, nie zawierały poprawek lub uchybień mogących sugerować np. nierzetelność w prowadzeniu akt osobowych. Sąd ustalił, że w Usługowo- (...) w A., która zajmowała się przetwarzaniem tworzyw sztucznych na halach, w których umiejscowione były specjalistyczne maszyny przetwórcze, wnioskodawca był zatrudniony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy od dnia 15 marca 1976 r. do dnia 25 kwietnia 1976 r. i od dnia 10 maja 1978 r. do dnia 7 czerwca 2000 r. Za sporne Sąd uznał okresy pracy od dnia 4 sierpnia 1980 r. do dnia 4 marca 1990 r., od dnia 11 marca 1990 r. do dnia 20 kwietnia 1990 r., od dnia 22 kwietnia 1990 r. do dnia 28 lipca 1996 r., od dnia 4 września 1996 r. do dnia 31 maja 1997 r. i od dnia 1 czerwca 1997 r. do dnia 19 października 1997 r. i od dnia 1 października 1998

r. do dnia 1 stycznia 1999 r., za które wnioskodawca nie przedłożył świadectwa pracy w warunkach szczególnych. Z zakresu obowiązków na stanowisku ślusarza precyzyjnego wynikało, że stanowisko to podlegało kierownikowi grupy mechaników i elektryków. Do zadań ślusarza precyzyjnego należało utrzymanie w pełnej sprawności ruchowej maszyn i urządzeń produkcyjnych zakładu pracy.

Na okoliczność rodzaju prac wykonywanych przez wnioskodawcę w spornym okresie Sąd dopuścił dowód z zeznań świadków W. J. i Z. S., tj. byłych współpracowników wnioskodawcy, którzy nie tylko potwierdzili fakt jego zatrudnienia w Usługowo- (...) w A., ale też wskazali na rodzaj czynności, jakie wykonywał w ramach obowiązków. Zdaniem Sądu wynikało z nich, że wnioskodawca jako mechanik, tak samo jak świadkowie jako mechanicy, miał w zakładzie pracy za zadanie utrzymywać w ruchu prawidłowe działanie maszyn i wymianę form. Był odpowiedzialny za ich prawidłowe działanie i wykonanie na miejscu ich pracy remontu. Zabezpieczał na hali produkcyjnej ciągłość produkcji i zawsze pracował na hali.

Sąd stwierdził, że biegły z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, wydający opinię w niniejszej sprawie, dysponował dokumentacją pracowniczą i uzupełnionym materiałem dowodnym w postaci zeznań świadków i wyjaśnień wnioskodawcy. Biegły nie uznał pracy wnioskodawcy w spornych okresach za pracę wykonywaną stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych. Sąd jednak nie podzielił stanowiska biegłego, ponieważ nie ocenił on właściwie zebranego w sprawie materiału w zakresie miejsca wykonywania przez wnioskodawcę swoich obowiązków. Dotyczy to szczególnie zeznań świadków. Ocena zeznań świadków jest zaś domeną sądu, a nie biegłego. W przeciwieństwie do opinii biegłego Sąd przyjął, iż zeznania świadków dowodzą, że wnioskodawca był zobowiązany do utrzymania właściwego ruchu maszyn i pracował na hali produkcyjnej, a nie w warsztacie, co sugerował biegły w opinii. Sąd nie dopatrzył się okoliczności, które dawałyby odmienną ocenę ich zeznań, taką jaką przyjął biegły. Zdaniem Sądu rozróżnienie stanowisk mechanika, mechanika precyzyjnego i ślusarza precyzyjnego od „zwykłego” ślusarza nie przesądza o zajmowaniu konkretnego stanowiska pracy. O pracy w warunkach szczególnych decyduje nie nazwa zajmowanego stanowiska, ale rodzaj faktycznie wykonywanej pracy. Sąd uznał, że wnioskodawca pracował w spornych okresach na hali produkcyjnej przy maszynach w ruchu, a nie w warsztacie. Zaznaczył, że w angażach stanowisko wnioskodawcy było naprzemiennie określane jako ślusarz precyzyjny, mechanik precyzyjny i mechanik, ale nie był zmieniany zakres jego obowiązków, o którym była mowa na wstępie. Sąd wywiódł zatem, że nie zastanawiano nad właściwym określeniem stanowiska wnioskodawcy. Określenie tego stanowiska było więc tylko formalne. Sąd zaznaczył też, że rozumienie tych stanowisk może być różne. Świadek Z. S., będąc mechanikiem od zabezpieczenia ciągłości produkcji bezpośrednio na hali produkcyjnej, uważał, że ślusarz precyzyjny to taki pracownik, który toczył jakieś części. To wskazywałoby, że pracował w warsztacie, a nie na hali produkcyjnej. Tymczasem do zakresu obowiązków wnioskodawcy, jako ślusarza precyzyjnego, należało utrzymanie w pełnej sprawności ruchowej maszyn i urządzeń produkcyjnych na hali produkcyjnej, co zdaniem Sądu wynika z niezmienionego zakresu obowiązków. Gdyby więc wnioskodawcę przeniesiono do pracy w warsztacie, to informacja o tym byłaby zamieszczona w aktach osobowych. Tak się stało w przypadku przeniesienia go na stanowisko wtryskowego z dniem 20 października 1997 r. (k. 73B), a następnie ponownie na stanowisko mechanika z dniem 1 stycznia 1998 r. (k. 76B).

Zdaniem Sądu fakt, że to kierownik konsultował się z pracownikami warsztatu, gdy wnioskodawca chciał iść na urlop bezpłatny, nie może decydować o tym, jakie było rzeczywiste miejsce pracy wnioskodawcy. Za oczywiste Sąd uznał to, że na miejsce wnioskodawcy trzeba było przenieść jakiegoś pracownika-mechanika z warsztatu. Zdaniem Sądu stąd taka adnotacja kierownika na podaniu. Ponadto, Sąd argumentował swoje stanowisko tym, że w trakcie zatrudnienia wnioskodawca uzyskał dodatek w związku z pracą w przemyśle chemicznym, który cały czas otrzymywał w zatrudnieniu. Było to zaś możliwe za wykonanie prac związanych bezpośrednio z produkcją chemiczną (przetwórstwem tworzyw sztucznych), a nie np. naprawą maszyn na oddzielnej hali warsztatowej. Sąd nie kwestionował podstaw przyznania wnioskodawcy dodatków przez pracodawcę. Zauważył, że w angażach i pismach traktowano wnioskodawcę jako pracownika Zakładów (...). Zdaniem Sądu oznacza to, że musiał on pracować na hali produkcyjnej, a w rezultacie jego praca była wykonywana w szczególnych warunkach w rozumieniu Wykazu A, Działu XIV, poz. 25 (czyli jako bieżąca konserwacja agregatów i urządzeń oraz prace budowlano-montażowe i budowlano-remontowe na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w

wykazie) i Działu IV, poz. 17 (czyli jako produkcja i przetwórstwo żywic i tworzyw sztucznych oraz produkcja surowców, półproduktów i środków pomocniczych stosowanych do ich produkcji i przetwórstwa, produkcja wosków i woskoli). Z tego względu Sąd uwzględnił sporne okresy do okresy pracy w szczególnych warunkach.

Uznając, że wnioskodawca spełnił wszystkie warunki do otrzymania emerytury na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tj. 25-letni okres składkowy i nieskładkowy, w tym 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach, ukończone w dniu 23 czerwca 2016 r. 60 lat i nie bycie członkiem otwartego funduszu emerytalnego, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od dnia 4 stycznia 2017 r., czyli od dnia złożenia wniosku o wcześniejszą emeryturę.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. złożył apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.) w zw. z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnianych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (tekst jedn. Dz.U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43 ze zm.) poprzez niewłaściwe zastosowanie ww. przepisów i przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury od dnia 4 stycznia 2017 r., mimo że nie spełniał on warunku legitymowania się 15-letnim okresem wykonywania pracy w warunkach szczególnych;

2. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 278 k.p.c. w zw. z art. 184 w zw. z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez wydanie wyroku pozostającego w sprzeczności z opinią biegłego z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, mimo że dopuszczając ww. dowód, Sąd uznał, iż ustalenie, czy praca wykonywana przez wnioskodawcę w spornym okresie w Zakładzie (...) była pracą w szczególnych warunkach, wymagało wiadomości specjalnych. Następnie Sąd dokonał ustaleń faktycznych i wydał orzeczenie w sprawie, całkowicie pomijając opinię biegłego sądowego i orzekając, w sposób sprzeczny z jej wnioskami, wyłącznie na twierdzeniach wnioskodawcy i świadków, które nie miały pokrycia w żadnych obiektywnych i miarodajnych dowodach, w szczególności w aktach osobowych wnioskodawcy i znajdujących się w nich dokumentach co do sposobu organizacji pracy w ww. zakładzie pracy oraz miejsca i sposobu wykonywania pracy przez wnioskodawcę;

3. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 232 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. poprzez niezasadne zaniechanie zastosowania ww. przepisów, a w rezultacie w sytuacji gdy Sąd pierwszej instancji uznał za zasadne zastrzeżenia wnioskodawcy pod adresem opinii biegłego sądowego, zaniechał dopuszczenia dowodu z opinii uzupełniającej lub opinii innego biegłego sądowego z zakresu bhp oraz poczynił ustalenia wbrew tej opinii;

4. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na sprzecznym z doświadczeniem życiowym i zasadami logiki uznaniu za bardziej wiarygodne dowodów ze źródeł osobowych niż dowody z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy oraz dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu bhp;

5. oparcie zaskarżonego wyroku na błędnych ustaleniach faktycznych polegających na uznaniu, że wnioskodawca legitymował się 15-letnim okresem wykonywania pracy w szczególnych warunkach oraz że w spornym okresie w Zakładzie (...) wykonywał pracę wyłącznie na hali produkcyjnej jako ślusarz precyzyjny. Zdaniem organu rentowego gdyby wnioskodawca wykonywał tylko i wyłącznie pracę ślusarza precyzyjnego czy mechanika precyzyjnego, to nie miałby wpisanego w świadectwie pracy, że wykonywał też pracę mechanika. Gdyby w Zakładzie (...) w spornym okresie wykonywanie napraw maszyn odbywało się tylko i wyłącznie ze względu na ich gabaryty na hali produkcyjnej, to nie byłoby potrzeby tworzenia oddzielnej komórki – warsztatu mechanicznego. Zdaniem organu rentowego trudno też uznać, że wnioskodawca nie pracował w warsztacie mechanicznym, skoro ze znajdującego się w aktach osobowych podania wnioskodawcy o urlop bezpłatny wynikało, że uwzględnienie tego wniosku wymagało zgody kierownika warsztatu. Sprzeczne z logiką i doświadczeniem życiowym jest ustalenie Sądu pierwszej instancji w ustnych motywach uzasadnienia, że wymóg konsultacji z kierownikiem warsztatu mechanicznego wynikał z konieczności zapewnienia

zastępstwa wnioskodawcy przez innego pracownika warsztatu mechanicznego. Jeśli istniał podział na pracowników warsztatu, którzy nie pracowali na hali produkcyjnej, i ślusarzy remontowych, takich jak wnioskodawca, którzy pracowali wyłącznie na hali, to wnioskodawca nie mógł zastępować mechanika z warsztatu, bo nie miał doświadczenia w pracy przy naprawie i konserwacji maszyn na hali. Zdaniem organu rentowego w Zakładach (...) pracownikami warsztatu mechanicznego były osoby wykonujące zarówno pracę ślusarzy remontowych, jak i mechaników oraz że wykonywali oni pracę zarówno na hali, jak i w warsztacie. Ani wnioskodawca, ani świadkowie nie wskazali innych osób, które pracowały tak jak wnioskodawca. Zdaniem organu rentowego nierealne jest natomiast, żeby tak duży zakład pracy zatrudniał tylko jednego ślusarza remontowego i mechanika, który wykonywał naprawy i konserwacje maszyn na hali produkcyjnej. W przypadku jego choroby, urlopu wypoczynkowego, urlopu bezpłatnego lub odejścia z pracy, pracodawca nie posiadałby nikogo, kto mógłby go od razu zastąpić, co narażałoby zakład pracy na ryzyko przestoju. W sytuacji zaś gdyby pracownicy warsztatu mechanicznego, w tym wnioskodawca, łączyli pracę na hali, z pracą w warsztacie, nie można uznać, że wykonywali pracę w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Wskazując na te zarzuty, organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołania oraz zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje. W zakresie wniosków ewentualnych organ rentowy domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za obie instancje. Wniósł również o ewentualne dopuszczenie dowodu z opinii uzupełniającej biegłego sądowego z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy w celu ustosunkowania się do zastrzeżeń zgłoszonych przez wnioskodawcę oraz wskazania, czy ze względu na profil działalności Zakładu (...) w tak dużym zakładzie pracy jak Zakład (...) możliwe było zatrudnianie wyłącznie jednej osoby do napraw i konserwacji maszyn na hali produkcyjnej, czy ze względu na rodzaj wykonywanej produkcji, gabaryty urządzeń produkcyjnych naprawy i konserwacja tych maszyn mogła się odbywać tylko i wyłącznie na hali, a także czy z punktu widzenia organizacji procesu pracy oraz zapobieżenia przestojom celowe byłoby wyodrębnianie warsztatu mechanicznego, którego pracownikami byłiby mechanicy, którzy wykonywali tylko naprawy w warsztacie, a nie na hali, zaś mechanicy czy ślusarze precyzyjni przyporządkowani byłiby do innej jednostki organizacyjnej zakładu pracy lub stanowiliby mniejszość załogi.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje:

Apelacja organu rentowego zasadniczo podlegała oddaleniu, a zaskarżony wyrok wymagał

jedynie drobnej korekty co do daty przyznania prawa emerytury.

Zarzuty, które organ rentowy podnosi w apelacji, w głównej mierze dotyczą niewłaściwej oceny materiału dowodowego, która w rezultacie doprowadziła Sąd Okręgowy do wniosku o zasadności przyznania M. K. (2) prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Ocena tej kwestii może jednak nastąpić po przedstawieniu przebiegu pracy wnioskodawcy i zakresu czynności wykonywanych przez niego w spornym okresie zatrudnienia w Usługowo- (...) w A..

Zgodnie z dokumentacją zawartą w aktach osobowych M. K. (1) był zatrudniony w Usługowo- (...) w A. (następca prawnego Wojewódzkiej Usługowej Spółdzielni Pracy w S. Oddziału w A.) w okresie od dnia 15 marca 1976 r. do dnia 25 kwietnia 1976 r. oraz od dnia 10 maja 1978 r. do dnia 7 czerwca 2000 r. W okresie od dnia 15 marca 1976 r. do dnia 25 kwietnia 1976 r. wnioskodawca był zatrudniony na stanowisku mechanika w Warsztacie Mechaników Zakładu (...). Od dnia 26 kwietnia 1976 r. do dnia 14 kwietnia 1978 r. odbywał zasadniczą służbę wojskową. Po odbyciu tej służby wojskowej został przyjęty do pracy w tym samym przedsiębiorstwie, w którym pracował przed tą służbą. W dniu 3 maja 1978 r. odbywało się posiedzenie komisji przyjęć do pracy Wojewódzkiej Usługowej Spółdzielni Pracy w S. Oddział w A., na którym stwierdzono, że M. K. (1) może zostać zatrudniony na stanowisku wtryskarkowego w Zakładzie (...). W dniach 4-6 maja 1978 r. wnioskodawca odbył szkolenie w zakresie ogólnych zasad i przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, a w dniu 10 maja 1978 r. zawarto z nim umowę o pracę na czas nieokreślony, na podstawie której zobowiązał się on do wykonywania pracy na stanowisku wtryskarkowego w pełnym wymiarze czasu pracy od dnia 10 maja 1978 r. W dniu 4 sierpnia 1980 r. wnioskodawca wyraził zgodę na przeniesienie go ze stanowiska wtryskarkowego

na stanowisko mechanika precyzyjnego bez okresu wypowiedzenia. Na tej podstawie zawarto z wnioskodawcą w tym samym dniu umowę o pracę na czas nieokreślony i powierzono wnioskodawcy obowiązki ślusarza precyzyjnego, które miał wykonywać w pełnym wymiarze czasu pracy od dnia 4 sierpnia 1980 r. Do zadań wnioskodawcy jako ślusarza precyzyjnego należało utrzymanie pełnej sprawności ruchowej maszyn i urządzeń produkcyjnych. W tym zakresie do obowiązków wnioskodawcy należało m.in. sprawdzenie z brygadzystą zmianowym przed przystąpieniem do pracy stanu technicznego wtryskarek, form, usunięcie zauważonych usterek; sprawdzenie, czy wtryskarkowi przed przystąpieniem do pracy wykonali smarowanie części, które tego wymagają; ustawianie maszyn (wtryskarki, form wtryskarkowych) zgodnie z instrukcją stanowiskową, wykonywanie próby wtrysku; czuwanie nad prawidłową eksploatacją urządzeń, meldowanie przełożonemu o wszelkich nieprawidłowościach; sprawdzenie stanu wody w zbiornikach oraz prawidłowe działanie pomp wodnych zasilających obieg chłodzenia form i wtryskarek; wykonywanie przeglądów i remontów maszyn zgodnie z instrukcją i harmonogramem; niezwłoczne usunięcie powstałych awarii maszyn (wtryskarek); raz w tygodniu przesmarowywanie z wtryskarkowym (obsługującym) części wtryskarek, które wymagają zatrzymania maszyn i zdjęcia osłony. W dniu 1 kwietnia 1981 r. zawarto z nim kolejną umowę o pracę na stanowisku ślusarza precyzyjnego. Od tego czasu jego stanowisko było określane jako ślusarz precyzyjny (np. pisma: z dnia 12 grudnia 1981 r., z dnia 28 września 1982 r., z dnia 11 czerwca 1984 r., z dnia 3 kwietnia 1986 r., z dnia 25 maja 1987 r., z dnia 27 lutego 1988 r., z dnia 20 kwietnia 1989 r.) lub mechanik precyzyjny (pisma: z dnia 25 marca 1982 r., z dnia 21 grudnia 1983 r.). W angażu z dnia 26 października 1988 r. stanowisko wnioskodawcy określono jako mechanik i przyznano mu dodatkową premię regulaminową w wysokości 20% średniej płacy akordowej Zakładu (...) na okres od dnia 1 października 1988 r. do dnia 31 grudnia 1988 r. W piśmie z dnia 31 stycznia 1989 r. stanowisko wnioskodawcy określono jako ślusarz precyzyjny i zmieniono wnioskodawcy warunki płacy w okresie od dnia 1 stycznia 1989 r. do dnia 31 marca 1989 r. Od dnia 1 kwietnia 1989 r. ustalono wnioskodawcy nowe warunki pracy na stanowisku ślusarza precyzyjnego. Z dniem 1 czerwca 1989 r. zmieniono warunki płacy wnioskodawcy i określono jego stanowisko jako stanowisko mechanika (pismo z dnia 1 lipca 1989 r.). Od dnia 1 stycznia 1990 r. wnioskodawca wykonywał pracę na stanowisku mechanika precyzyjnego. W dniach 5-10 marca 1990 r. oraz w dniu 21 kwietnia 1990 r. wnioskodawca korzystał z bezpłatnego urlopu. Z dniem 1 czerwca 1990 r. powierzono mu obowiązki ślusarza precyzyjnego (pismo z dnia 29 czerwca 1990 r.), z dniem 1 września 1991 r. – stanowisko mechanika (pismo z dnia 1 października 1991 r.), z dniem 1 stycznia 1992 r. – stanowisko mechanika precyzyjnego (pismo z dnia 4 lutego 1992 r.), z dniem 1 kwietnia 1994 r. – stanowisko mechanika (pismo z dnia 29 kwietnia 1994 r.). W okresie od dnia 29 lipca 1996 r. do dnia 3 września 1996 r. wnioskodawca przebywał na urlopie bezpłatnym, a po jego zakończeniu nadal wykonywał obowiązki mechanika. Zgodnie z pismem z dnia 17 września 1997 r. wnioskodawcę przeniesiono z dniem 20 października 1997 r. ze stanowiska mechanika na stanowisko wtryskarkowego. W tym piśmie poinformowano wnioskodawcę, że w przypadku otrzymywania wynagrodzenia niższego do dotychczasowego na stanowisku mechanika otrzyma on dodatek wyrównawczy. Z dniem 1 stycznia 1998 r. ponownie przeniesiono wnioskodawcę na stanowisko mechanika na czas nieokreślony. Na tym stanowisku wnioskodawca pracował do dnia 21 lutego 1999 r.

W Usługowo- (...) w A., razem z wnioskodawcą, był zatrudniony świadek W. J.. Świadek pracował w tej spółdzielni przez osiem lat, licząc od 1981. Zajmował stanowisko elektryka zmianowego. Zgodnie z zeznaniami świadka w tym czasie wnioskodawca pracował na hali produkcyjnej jako mechanik i zajmował się utrzymaniem ruchu, wymianą form, przeprowadzaniem remontów, usuwaniem awarii, zmianą profilu formy wtryskarki. Wnioskodawca pracował zawsze rano, natomiast świadek W. J. – w systemie zmianowym i widywał wnioskodawcę w pracy, gdy on sam pracował na rannej zmianie. Obaj pracowali na hali produkcyjnej. Poza halą znajdował się warsztat mechaniczny, w którym regenerowano formy. W czasie zatrudnienia świadka W. J. wnioskodawca nie pracował w tym warsztacie.

Ponadto, z wnioskodawcą pracował również świadek Z. S.. Był on zatrudniony w Usługowo- (...) w A. w latach 1983-2000. Zaczynał jako wtryskarkowy, a następnie razem z wnioskodawcą był mechanikiem precyzyjnym, którego zadaniem było zabezpieczenie ciągłości produkcji. Pracował na hali. Poza wymianą 200-300 kilogramowych form naprawiał z wnioskodawcą maszyny, a w zależności od potrzeby pracował z nim również przy produkcji. Mechanicy precyzyjni pracowali na hali i naprawiali formy. Naprawy na hali odbywały się na wyłączonych urządzeniach. Tylko naprawiana maszyna była wyłączona. Pozostałe maszyny były w ruchu. Mechanicy zwykli (jak tokarze, frezerzy)

pracowali w warsztacie, natomiast ślusarze precyzyjni toczyli części. Mechanikami pracującymi w warsztacie byli M. K. (3) i J. C..

Analizując zakres czynności i charakter pracy wnioskodawcy na spornych stanowiskach pracy, nie można zgodzić się ze stanowiskiem organu rentowego (wyrażonym w apelacji), że wnioskodawca, podobnie jak inni mechanicy czy ślusarze, był zobowiązany w tym samym czasie do wykonywania pracy zarówno na hali produkcyjnej, jak i w wydzielonym warsztacie mechanicznym. Niewątpliwie z zeznań świadka Z. S. wynika, że występował podział na mechaników pracujących w warsztacie i mechaników pracujących na hali produkcyjnej, w której maszyny (wtryskarki) pozostawały w ciągłym ruchu. Świadek i wnioskodawca byli zatrudnieni jako mechanicy, których zadaniem było zabezpieczenie ciągłości produkcji na hali produkcyjnej, natomiast w warsztacie pracował M. K. (3) i J. C.. Świadek W. J., zatrudniony w Usługowo- (...) w A. od 1981 r. jako elektryk zmianowy, również wskazuje wnioskodawcę jako mechanika pracującego na hali produkcyjnej, którego zadaniem było utrzymanie ruchu, wymiana form, przeprowadzanie remontów czy usuwanie awarii. Zdaniem Sądu Apelacyjnego można dać wiarę tym zeznaniom, ponieważ okoliczność pracy wnioskodawcy na hali produkcyjnej przy naprawie wtryskarek, sprawdzaniu stanu technicznego wtryskarek czy wymianie form wtryskarkowych wynika chociażby z pisemnego zakresu obowiązków ślusarza precyzyjnego, który znajduje się w aktach osobowych wnioskodawcy. Niewątpliwie jednak na podstawie zeznań tych świadków należy ustalić, że w Usługowo- (...) w A. występował podział na mechaników (ślusarzy) pracujących w warsztacie mechanicznym i mechaników (ślusarzy) pracujących na hali produkcyjnej.

Wbrew twierdzeniom organu rentowego, wnioskodawca nie pracował w wydzielonym od hali produkcyjnym warsztacie mechanicznym w całym okresie zatrudnienia w tej spółdzielni. Takie twierdzenie organ rentowy opiera na podaniu wnioskodawcy o urlop bezpłatny, z którego wynika, że uwzględnienie wniosku o urlop wymagało zgody kierownika warsztatu. Istotnie, na podaniu o udzielenie wnioskodawcy urlopu bezpłatnego w okresie do dnia 29 lipca 1996 r. do dnia 3 września 1996 r. znajduje się adnotacja, z której wynika, że została przeprowadzona z pracownikami warsztatu rozmowa dotycząca podania wnioskodawcy o ten urlop. Należy jednak zauważyć, że w czasie, w którym to podanie zostało sporządzone, wnioskodawca zajmował stanowisko „zwykłego” mechanika, a nie mechanika precyzyjnego. W świetle zeznań świadków i wnioskodawcy „zwykli” mechanicy pracowali w warsztacie. Jeżeli zaś zgodnie z angażami wnioskodawca zajmował wówczas stanowisko „zwykłego” mechanika, pracującego w warsztacie, to logiczne jest, że w celu zapewnienia ciągłości pracy w warsztacie (w razie nieobecności wnioskodawcy) przeprowadzono rozmowę właśnie z pracownikami pracującymi w tym warsztacie, a nie z pracownikami pracującymi w innym dziale.

Niewątpliwie ustalenie miejsca pracy, stanowiska pracy i charakteru pracy wnioskodawcy w Usługowo- (...) w A. ma istotny wpływ na prawo wnioskodawcy do emerytury z tytułu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, o którą ubiega się wnioskodawca. Warunki przyznania prawa do tej emerytury określa art. 184 Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm., zwanej dalej „ustawą emerytalną”). Zgodnie z tym przepisem ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. (czyli takim jak wnioskodawca) przysługuje emerytura po osiągnięciu niższego wieku emerytalnego przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (tj. w dniu 1 stycznia 1999 r.) osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz posiadają niezbędny okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27, tj. co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn. Warunkiem uzyskania emerytury wcześniejszej jest również nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa (art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których ubezpieczonym przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych (art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej). W tym względzie ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych odsyła do przepisów Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze

(Dz.U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43, zwanego dalej „rozporządzeniem”). Stosownie do § 4 rozporządzenia pracownik, który wykonywał pracę w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: po pierwsze, jeżeli osiągnął wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn, a po drugie, ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy (§ 2 ust. 1 rozporządzenia). Te okresy pracy stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy (§ 2 ust. 2 rozporządzenia). Przy ustalaniu okresów pracy, o których mowa w § 2, uwzględnia się również okresy takiej pracy (służby), wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (§ 19 ust. 1 rozporządzenia).

W rozpoznawanej sprawie nie budzi wątpliwości spełnienie przez M. K. (1) kryterium wieku emerytalnego 60 lat oraz 25-letniego ogólnego stażu ubezpieczeniowego. Ocenie podlega jedynie to, czy na dzień 1 stycznia 1999 r. wnioskodawca legitymuje się stażem pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach przez co najmniej 15 lat. W niniejszym postępowaniu sądowym, wszczętym na skutek decyzji organu rentowego z dnia 20 marca 2017 r., spór koncentrował się na okresie zatrudnienia wnioskodawcy w Usługowo- (...) w A.. Nie jest jednak sporny cały okres zatrudnienia wnioskodawcy w tej spółdzielni, ponieważ organ rentowy zaliczył wnioskodawcy do stażu pracy w szczególnych warunkach okres pracy na stanowisku wtryskarkowego, na którym wnioskodawca pracował od dnia 10 maja 1978 r. do dnia 3 sierpnia 1980 r. oraz od dnia 20 października 1997 r. do dnia 31 grudnia 1997 r. (tj. łącznie 2 lata, 2 miesiące i 25 dni). Sporne pozostają zaś okresy pracy na stanowisku ślusarza precyzyjnego, mechanika precyzyjnego i mechanika, które nie zostały zaliczone przez organ rentowy do stażu pracy w szczególnych warunkach, a które zdaniem wnioskodawcy M. K. (1) powinny być ocenione pod kątem możliwości ich zakwalifikowania jako prac wymienionych w Wykazie A, Działu XIV, poz. 25 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43), tj. prac polegających na bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń oraz prac budowlano-montażowych i budowlano-remontowych na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie.

Do ustalenia jednak, czy na tych stanowiskach wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach, nie istniała potrzeba przeprowadzania dowodu z opinii biegłego z zakresu bhp. W istocie to sąd, a nie biegły jest uprawniony do oceny, czy wykonywane przez określonego pracownika czynności można potraktować jako pracę w szczególnych warunkach. Dowód z opinii biegłego z zakresu bhp miałby rację bytu, gdyby w grę wchodziło ustalenie czynników technicznych, jak np. ustalenie, czy urządzenia wykorzystywane przez dane przedsiębiorstwo posiadały odpowiednie parametry, które warunkowałyby uznanie pracy wykonywanej przy ich użyciu za pracę w szczególnych warunkach (np. praca nie zautomatyzowana palaczy lub rusztowych mogłaby być uznana za pracę w szczególnych warunkach, jeżeli była ona wykonywana za pomocą kotłów parowych lub wodnych nie innego typu, jak tylko typu przemysłowego). Biegły nie może oceniać, czy praca ubezpieczonego była wykonywana w szczególnych warunkach, bo jest to wyłącznie uprawnienie sądu. Dokonując takiej oceny, przekracza swoje uprawnienia, a jeżeli biegły, z przekroczeniem granic swoich kompetencji – obok wypowiedzi w kwestiach wymagających wiadomości specjalnych – zamieścił w opinii także sugestie co do ustalenia i oceny stanu faktycznego, sąd powinien je pominąć, co nie dyskwalifikuje całości opinii biegłego.

W niniejszej sprawie nie istniała potrzeba ustalania parametrów, które warunkowałyby uznanie pracy wnioskodawcy za wykonywaną w szczególnych warunkach. Biegły mógł wypowiedzieć się co do czynności wnioskodawcy, warunków, jakie panowały na hali produkcyjnej, i jak te warunki oddziaływały na zdrowie wnioskodawcy przebywającego na hali produkcyjnej. Zbędne było zaś dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu bhp tylko po to, aby biegły przeprowadził wykładnię pozycji 25, Działu XIV, Wykazu A załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., a następnie ocenił, czy praca wnioskodawcy była pracą w szczególnych warunkach. Takiego ustalenia dokonuje sąd.

W tej sytuacji Sąd Apelacyjny nie widzi konieczności uzupełniania materiału dowodowego o dowód z uzupełniającej opinii biegłego z zakresu bhp, wobec czego na podstawie art. 217 § 3 k.p.c. oddalono wniosek organu rentowego o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłego z zakresu bhp.

Oceniając materiał dowodowy sprawy, należy przypomnieć, że o kwalifikacji danej pracy jako pracy w warunkach szczególnych decyduje nie tylko jej rodzaj, ale i miejsce jej wykonywania. Stosownie do art. 32 ust. 2 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dla celów ustalenia uprawnień do emerytury w wieku obniżonym (art. 32 ust. 1) za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. O kwalifikacji pracy wymienionej w Wykaz A Dziale XIV pozycji 25 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. jako pracy w warunkach szczególnych decyduje: 1) wykonywanie jej na oddziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie (a zatem potencjalnie w narażeniu na warunki szczególne, w których zatrudnione były osoby pracujące stale na tym oddziale), oraz 2) wykonywanie jej na oddziałach będących w ruchu, czyli na takich, których pracy nie można wstrzymać na czas konserwacji, remontu, montażu nowych urządzeń produkcyjnych, co generuje znaczny stopień uciążliwości takiej pracy, jak również wymagało wysokiej sprawności psychofizycznej z uwagi na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Powołany przepis dotyczy zatem osób wykonujących bieżące prace konserwatorskie maszyn i urządzeń, prace budowlano-montażowe i budowlano-remontowe potrzebne dla utrzymania tego oddziału w ruchu bądź zmodernizowania tego oddziału w narażeniu przy tym na warunki szkodliwe tam panujące i w narażeniu na uciążliwe i niebezpieczne warunki pracy z uwagi na brak możliwości wyłączenia tego oddziału z ruchu. Chodzi tu tylko o czynności na „oddziałach będących w ruchu”, w których podstawowymi pracami są prace zaliczane do pracy w szczególnych warunkach.

Interpretując pojęcie wykonywania bieżącej konserwacji urządzeń na „oddziałach będących w ruchu”, nie można ograniczać jego rozumienia jedynie do czynności wykonywanych na urządzeniach będących w trakcie ruchu (pracy). Prawdłowe wykładnia tego pojęcia uzasadnia zakwalifikowanie do prac w warunkach szczególnych również czynności bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń, gdy naprawiane urządzenie jest nawet chwilowo wyłączone, ale pozostałe na tym oddziale maszyny pracują (są w ruchu). Oznacza to, że uznanie bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń będących w ruchu za pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie wymagało (nie było uzależnione od) wykonywania konserwacji bez przerywania ruchu pracujących i poddawanych bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń będących w ruchu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 8 grudnia 2016 r., III AUa 595/16).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie można podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, zgodnie z którym w całym okresie zatrudnienia w Usługowo- (...) w A. (poza niespornym okresem pracy na stanowisku wtryskarkowego) wnioskodawca wykonywał prace w szczególnych warunkach, o których mowa w Wykazie A, Dziale XIV, poz. 25 załącznika do rozporządzenia, niezależnie od nazwy wpisanych w angażach stanowisk ślusarza precyzyjnego czy „zwykłego” mechanika. Takie stanowisko nie zasługuje na akceptację, zwłaszcza że zachowały się kompletne akta osobowe wnioskodawcy, na podstawie których można ustalić chronologiczny przebieg pracy wnioskodawcy i powierzane stanowiska. Z tych akt wyraźnie wynika, że wnioskodawca zajmował stanowiska wtryskarkowego, ślusarza precyzyjnego, mechanika precyzyjnego i „zwykłego” mechanika. Z kolei zeznania świadków W. J. i Z. S. pozwalają ustalić charakter czynności wykonywanych na tych stanowiskach.

Zarówno z zeznań świadków i wnioskodawcy, jak i z zakresu obowiązków na stanowisku ślusarza precyzyjnego wynika, że wnioskodawca pracował na hali produkcyjnej, w której znajdowały się wtryskarki. Jego zadaniem było utrzymanie pełnej sprawności ruchowej maszyn i urządzeń produkcyjnych. W tym zakresie sprawdzał stan techniczny wtryskarek i form przed przystąpieniem przez pracowników (wtryskarkowych) do pracy, usuwał bieżące usterki tych urządzeń, sprawdzał, czy wtryskarkowi przed przystąpieniem do pracy wykonywał smarowanie części, które tego wymagają, ustawiał maszyny (wtryskarki i formy wtryskowe) zgodnie z instrukcją stanowiskową, wykonywał próby wtrysku, raz w tygodniu smarował z wtryskarkowym części wtryskarek, które wymagają zatrzymania maszyn i zdjęcia osłony. To z kolei oznacza, że wnioskodawca zajmował się bieżącą konserwacją i naprawą wtryskarek i form

wtryskarkowych, wymianą i właściwym montażem form, a te obowiązki wykonywał na hali produkcyjnej, w której była wykonywana wyłącznie praca zaliczana do prac w szczególnych warunkach. Do takich prac zalicza się wymieniona w Dziale IV pod pozycją 17 załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. produkcja i przetwórstwo żywic i tworzyw sztucznych oraz produkcja surowców, półproduktów i środków pomocniczych stosowanych do ich produkcji i przetwórstwa, produkcja wosków i woskoli. W świetle Zarządzenia Nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1987 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego (Dz.Urz.MG z 1987 r., Nr 4, poz. 7), tego rodzaju czynności wykonywały osoby zatrudnione na stanowisku wtryskarkowego (Wykaz A, Dział IV, poz. 17 pkt 26). W tej sytuacji należy przyjąć, że wnioskodawca zajmował się montażem, konserwacją i naprawą urządzeń na oddziale, w którym była wykonywana praca w szczególnych warunkach.

Co więcej, hala produkcyjna, w której wnioskodawca pracował na stanowisku ślusarza precyzyjnego, była oddziałem będącym w ciągłym ruchu. Zgodnie z zeznaniami świadków i wnioskodawcy jedynie na czas usunięcia awarii, montażu czy konserwacji wyłączano urządzenie, ale tylko to, które wymagało naprawy, wymiany części czy konserwacji. Pozostałe urządzenia (wtryskarki) nadal pracowały (pozostawały w ruchu). Niewątpliwie zatem bieżąca konserwacja i naprawa wtryskarek odbywała się na oddziale będącym w ruchu, w którym wykonywana jest praca w szczególnych warunkach. Nawet jeżeli – jak wynika to z zeznań świadków i wnioskodawcy – poza tego rodzaju pracą (gdzie nie przeprowadzano napraw lub konserwacji urządzeń) wnioskodawca wykonywał również pracę wtryskarkowego, to należy uznać, że stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach, ponieważ praca wtryskarkowego jest pracą wykonywaną w tych warunkach. To z kolei oznacza, że do stażu pracy w szczególnych warunkach należy zaliczyć wnioskodawcy okres pracy na stanowisku ślusarza precyzyjnego, który przypadał od dnia 4 sierpnia 1980 r. do dnia 31 maja 1989 r., od dnia 1 czerwca 1990 r. do dnia 31 sierpnia 1991 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego można zaliczyć do stażu pracy w tych warunkach również okres pracy na stanowisku mechanika precyzyjnego, który przypadał od dnia 1 stycznia 1990 r. do dnia 4 marca 1990 r. oraz od dnia 11 marca 1990 r. do dnia 20 kwietnia 1990 r., od dnia 22 kwietnia 1990 r. do dnia 31 maja 1990 r., od dnia 1 stycznia 1992 r. do dnia 31 marca 1994 r. W świetle zeznań świadków mechanik precyzyjny pracował na hali produkcyjnej. Takie stwierdzenie w zasadzie może potwierdzać również zakres obowiązków wnioskodawcy na stanowisku ślusarza precyzyjnego. Na tym stanowisku wnioskodawca zajmował się naprawą i konserwacją sprzętu, czyli pracą, która charakteryzuje pracę mechanika zatrudnionego na hali produkcyjnej. Na podstawie oświadczenia wnioskodawcy z dnia 4 sierpnia 1980 r. można zaś wywieść, że praca mechanika precyzyjnego i ślusarza precyzyjnego zasadniczo nie różniła się. W oświadczeniu wnioskodawca wyraził zgodę na przeniesienie go bez okresu wypowiedzenia ze stanowiska wtryskarkowego na stanowisko mechanika precyzyjnego. Jednakże w tym samym dniu zawarto z nim umowę o pracę, na podstawie której zobowiązał się on do wykonywania pracy ślusarza precyzyjnego w pełnym wymiarze czasu pracy. W pisemnym zakresie obowiązków jego stanowisko pracy zostało również określone jako ślusarz precyzyjny, natomiast świadkowie W. J. i Z. S. określali jego stanowisko jako mechanika pracującego na hali produkcyjnej.

Na uwagę zwraca również to, że w świadectwie pracy, wystawionym w dniu 7 czerwca 2000 r. (tj. w dniu zakończenia stosunku pracy wnioskodawcy w Usługowo- (...) w A.), nie wymieniono stanowiska mechanika precyzyjnego jako stanowiska zajmowanego przez wnioskodawcę w czasie zatrudnienia w tej spółdzielni. Wymieniono jedynie stanowisko mechanika, ślusarza precyzyjnego i wtryskarkowego. W świetle tych okoliczności można przyjąć, że na stanowisku mechanika precyzyjnego wnioskodawca wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy te same obowiązki, co na stanowisku ślusarza precyzyjnego. To w rezultacie pozwala zaliczyć okres pracy na stanowisku mechanika precyzyjnego do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach.

Ocena materiału dowodowego w powyższym zakresie nie podziela stanowiska organu rentowego o naruszeniu przez Sąd Okręgowy art. 233 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego. Treść dokumentacji osobowej wnioskodawcy, uzupełniona zeznaniami świadków, pozwala przyjąć, że na stanowisku ślusarza precyzyjnego i mechanika precyzyjnego wnioskodawca wykonywał pracę zaliczaną do prac w szczególnych warunkach. Można natomiast zgodzić się z organem rentowym, że nie istnieją podstawy do zaliczenia okresu pracy na stanowisku „zwykłego” mechanika do stażu pracy w szczególnych warunkach. Zgodnie z zeznaniami świadków praca mechanika odbywała

się w wydzielonym od hali produkcyjnej pomieszczeniu (w warsztacie). Osoby wykonujące tam pracę nie zajmowały się przeprowadzaniem remontu i konserwacji urządzeń znajdujących się na hali produkcyjnej, na której pracowały wtryskarki. Zasadniczo zatem te osoby nie wykonywały czynności na oddziale będącym w ruchu, w którym była wykonywana praca w szczególnych warunkach. W tej sytuacji praca tych osób nie spełnia kryteriów pracy polegającej na bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń oraz pracy budowlano-montażowej i budowlano-remontowej na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. To oznacza, że nie można zaliczyć wnioskodawcy do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia na stanowisku „zwykłego” mechanika, które zajmował – jak wynika z dokumentacji osobowej – w okresie od dnia 15 marca 1976 r. do dnia 25 kwietnia 1976 r., od dnia 1 października 1988 r. do dnia 31 grudnia 1988 r., 1 czerwca 1989 r. do dnia 31 grudnia 1989 r., od dnia 1 września 1991 r. do dnia 31 grudnia 1991 r., od dnia 1 kwietnia 1994 r. do dnia 28 lipca 1996 r., od dnia 4 września 1996 r. do dnia 19 października 1997 r., od dnia 1 stycznia 1998 r. do dnia 31 grudnia 1998 r.

Ponadto, uwzględnienie do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach niespornego okresu zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku wtryskarkowego, które zajmował on bezpośrednio po zakończeniu zasadniczej służby wojskowej, pozwala również zaliczyć wnioskodawcy do tego stażu okres tej służby od dnia 26 kwietnia 1976 r. do dnia 14 kwietnia 1978 r. Zaliczenie tego okresu służby może nastąpić na podstawie art. 108 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. nr 44, poz. 220) i stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r. w sprawie o sygn. akt II UZP 6/13 (OSNP 2014 Nr 3, poz. 42). Wprawdzie wskazana uchwała została wydawana na podstawie regulacji art. 106 i art. 108 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w wersji obowiązującej do dnia 31 grudnia 1974 r., to jednak w uchwale nie powiedziano, że po dniu 31 grudnia 1974 r. zasadnicza służba wojskowa nie podlega wliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach. Oznacza to, że należy każdorazowo ocenić późniejszy okres zasadniczej służby wojskowej, jeżeli służba ta odbywana jest nadal po dniu 31 grudnia 1974 r. lub w całości później (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2014 r., II UK 293/13).

W niniejszej sprawie zastosowanie będzie miał art. 108 ust. 1 i 3 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1975 r. Przewidziano w nim, że czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby. Warunkiem zaliczenia okresu odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia jest zachowanie terminów, o których mowa w art. 106 ust. 1 lub art. 107 ust. 1. Według art. 106 ust. 1 ustawy (w wersji obowiązującej do dnia 5 lipca 1979 r.) zakład pracy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej lub okresowej służby wojskowej, jest obowiązany zatrudnić go na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia. Niezachowanie tego terminu powoduje wygaśnięcie stosunku pracy, chyba że niezachowanie terminu nastąpiło z przyczyn niezależnych od pracownika. Zgodnie z poglądami judykatury (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 5 października 2010 r., III AUa 621/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9 lutego 2016 r., III AUa 1592/15) ten 30-dniowy termin zostanie zachowany, jeżeli po odbyciu służby wojskowej pracownik zgłosi pracodawcy swoją gotowość do podjęcia pracy w ciągu tego terminu, a faktycznie rozpocznie pracę po upływie tego terminu. Ten okres od zgłoszenia powrotu do pracy w celu podjęcia zatrudnienia do faktycznego rozpoczęcia pracy mógłby zostać uznany za pozostawanie ubezpieczonego w gotowości do pracy zgodnie z art. 81 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. z 1975 r., nr 16, poz. 91). Jeżeli fakt pozostawania w zatrudnieniu i zgłoszenia gotowości do podjęcia pracy po zakończeniu służby wojskowej został udowodniony, okres tego zatrudnienia od dnia zgłoszenia gotowości do podjęcia pracy po opuszczeniu jednostki wojskowej do dnia faktycznego podjęcia pracy u dotychczasowego pracodawcy jest okresem składkowym nawet w przypadku, gdy pracodawca nie wypłacił pracownikowi wynagrodzenia za ten okres i nie zgłosił pracownika do ubezpieczenia (art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2 Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z

art. 120 ust. 1 Ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 5 października 2010 r., III AUa 621/10).

Z okoliczności rozpoznawanej sprawy wynika, że wnioskodawca uczynił zadość normie wynikającej z art. 108 ust. 1 i 3 oraz art. 106 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Wprawdzie ze względu na znaczny upływ czasu nie jest możliwe ustalenie, kiedy wnioskodawca zgłosił dotychczasowemu pracodawcy swoją gotowość do pracy po odbyciu służby wojskowej, ale na podstawie dokumentacji osobowej wnioskodawcy można ustalić, że w dniu 3 maja 1978 r. odbywało się posiedzenie komisji przyjęć do pracy w Wojewódzkiej Usługowej Spółdzielni Pracy w S. Oddział w A., na którym stwierdzono, że M. K. (1) może zostać zatrudniony na stanowisku wtryskarkowego w Zakładzie (...). W dniach 4-6 maja 1978 r. wnioskodawca odbył szkolenie w zakresie ogólnych zasad i przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, a w dniu 10 maja 1978 r. zawarł umowę o pracę na czas nieokreślony, na podstawie której zobowiązał się on do wykonywania pracy na stanowisku wtryskarkowego w pełnym wymiarze czasu pracy od dnia 10 maja 1978 r. Przyjmując, że wnioskodawca zgłosił swoją gotowość do pracy w dniu 3 maja 1978 r. (czyli w dniu, w którym oceniano możliwość podjęcia przez niego pracy na stanowisku wtryskarkowego), trzeba uznać, że spełnił warunek podjęcia pracy w ciągu 30 dni po odbyciu służby wojskowej w tym samym zakładzie pracy, w którym pracował przed odbyciem tej służby. Z kolei na podstawie dokumentacji osobowej wnioskodawcy można stwierdzić, że po odbyciu tej służby stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał wyłącznie pracę wtryskarkowego, która jest zaliczana do prac wykonywanych w szczególnych warunkach.

Ponadto, okres służby wojskowej można zaliczyć do stażu pracy w szczególnych warunkach, mimo że przed tą służbą wnioskodawca wykonywał pracę na stanowisku „zwykłego” mechanika, czyli pracę niebędącą pracą wykonywaną w szczególnych warunkach. Należy zwrócić uwagę, że zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego (wyrok z dnia 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13) czas zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) nawet wtedy, gdy żołnierz przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był zatrudniony, ale po zwolnieniu z tej służby w ciągu trzydziestu dni podjął zatrudnienie i pracował w szczególnych warunkach pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2016 r., II UK 319/15). Niezależnie zatem od tego, że przed służbą wojskową wnioskodawca nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach, to niewątpliwie wykonywał ją po odbyciu tej służby, a na tej podstawie okres służby wojskowej (od dnia 26 kwietnia 1976 r. do dnia 14 kwietnia 1978 r.) oraz okres od dnia przyjętego za moment zgłoszenia gotowości do pracy po zakończeniu tej służby do dnia poprzedzającego dzień faktycznego podjęcia pracy (tj. od dnia 3 maja 1978 r. do dnia 9 maja 1978 r.) można zaliczyć wnioskodawcy do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Podsumowując, do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, poza już uwzględnionym przez organ rentowy okresem zatrudnienia na stanowisku wtryskarkowego od dnia 10 maja 1978 r. do dnia 3 sierpnia 1980 r. oraz od dnia 20 października (...) do dnia 31 grudnia 1997 r. (tj. łącznie 2 lata, 2 miesiące i 25 dni), można zaliczyć wnioskodawcy:

- 1) okres pracy na stanowisku ślusarza precyzyjnego od dnia 4 sierpnia 1980 r. do dnia 31 maja 1989 r., od dnia 1 czerwca 1990 r. do dnia 31 sierpnia 1991 r. (10 lat i 28 dni);
- 2) okres pracy na stanowisku mechanika precyzyjnego od dnia 1 stycznia 1990 r. do dnia 4 marca 1990 r. oraz od dnia 11 marca 1990 r. do dnia 20 kwietnia 1990 r., od dnia 22 kwietnia 1990 r. do dnia 31 maja 1990 r., od dnia 1 stycznia 1992 r. do dnia 31 marca 1994 r. (2 lata, 7 miesięcy i 24 dni);
- 3) okres odbywania zasadniczej służby wojskowej od dnia 26 kwietnia 1976 r. do dnia 14 kwietnia 1978 r. (1 rok, 11 miesięcy i 19 dni);

4) okres od dnia przyjętego za moment zgłoszenia gotowości do pracy po zakończeniu służby wojskowej do dnia poprzedzającego dzień faktycznego podjęcia pracy, tj. od dnia 3 maja 1978 r. do dnia 9 maja 1978 r. (7 dni).

Łączny staż pracy wykonywanej w szczególnych warunkach wynosi 16 lat, 11 miesięcy i 13 dni, a to oznacza, że wnioskodawca spełnił jedyną sporną w niniejszym postępowaniu przesłankę co najmniej 15 lat pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Przyznając wnioskodawcy emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach, Sąd Okręgowy nie naruszył art. 184 i art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 4 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Jednakże Sąd Okręgowy błędnie ustalił datę początkową przyznania świadczenia emerytalnego. Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. W niniejszej sprawie wnioskodawca ukończył 60 lat w dniu (...), wniosek o emeryturę złożył w dniu 4 stycznia 2017 r, jednakże dopiero w dniu 10 stycznia 2017r. (k. 8 a.r.) złożył wniosek o wykreślenie go z rejestru członków OFE i przekazanie środków do budżetu państwa. W świetle art. 184 ust. 2 ustawy emerytalnej warunkiem przyznania emerytury w obniżonym wymiarze wieku jest nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa. Spełnienie tego warunku nastąpiło zatem dopiero 10 stycznia 2017r. i jest to najwcześniejsza data od jakiej można było przyznać wnioskodawcy świadczenie. Wprawdzie organ rentowy nie podniósł zarzutu w tym zakresie, ale w zaskarżonym zakresie sąd odwoławczy wadliwe zastosowanie prawa materialnego zobowiązany był wziąć pod uwagę z urzędu, bowiem mieściło się to w zakresie zaskarżenia.

W tym niewielkim zakresie wyrok zatem wymagał korekty, co Sąd Apelacyjny uczynił na podstawie art 386 §1 1 k.p.c. dokonując stosownej jego zmiany, a w pozostałym zakresie apelację oddalił na podstawie art. 385 k.p.c.